

meus, ut quid dereliquisti me?) Christus infirmus factus est, vir dolorum, sciens infirmitatem, quasi absconditus vultus ejus et despectus; sed recrescentibus capillis, et virtute quodammodo in morte recuperatâ, totum à fundamentis infernum et diaboli regnum concussit et evertit.

CAPUT XVII.

1. Fuit eo tempore vir quidam de monte Ephraim nomine Michas,

2. Qui dixit matri suæ: Mille centum argenteos quos separaveras tibi, et super quibus me audiente juraveras, ecce ego habeo, et apud me sunt. Cui illa respondit: Benedictus filius meus Domino.

3. Reddidit ergo eos matri suæ, quæ dixerat ei: Consecravi et vovi hoc argentum Domino, ut de manu meâ suscipiat filius meus, et faciat sculptile atque conflatile; et nunc trado illud tibi.

4. Reddidit igitur eos matri suæ; quæ tulit ducentos argenteos, et dedit eos argentario ut faceret ex eis sculptile atque conflatile, quod fuit in domo Michæ.

5. Qui ædiculam quoque in eâ deo separavit, et fecit ephod et theraphim, id est, vestem sacerdotalem et idola; implevitque unius filiorum suorum manum, et factus est ei sacerdos.

6. In diebus illis non erat rex in Israel, sed unusquisque quod sibi rectum videbatur hoc faciebat.

7. Fuit quoque alter adolescens de Bethlehem Juda, ex cognatione ejus; eratque ipse Levites, et habitabat tibi.

8. Egressusque de civitate Bethlehem peregrinari voluit ubicunque sibi commodum reperisset. Cùmque venisset in montem Ephraim, iter faciens, et declinasset parumper in domum Michæ,

9. Interrogatus est ab eo unde venisset. Qui respondit: Levita sum de Bethlehem Juda, et vado ut habitem ubi potuero et utile mihi esse perspexero.

10. Dixitque Michas: Mane apud me, et esto mihi parens ac sacerdos; daboque tibi per annos singulos decem ar-

Septem Samsonis crines sunt septem Spiritus sancti dona, quæ et Christum ipsum et Ecclesiam totam, corpusque ejus mysticum exornant. Ab aliis septem Sacramenta dicuntur, quibus supra modum ornatur Ecclesia.

CHAPITRE XVII.

1. En ce temps-là il y eut un homme de la montagne d'Ephraïm nommé Michas,

2. Qui dit à sa mère: Les onze cents pièces d'argent que vous aviez mises à part, et sur le sujet desquels vous aviez fait devant moi tant d'imprécations afin qu'on vous les rendit, sont entre mes mains, et je les ai présentement. Sa mère lui répondit: Que le Seigneur vous comble, mon fils, de ses bénédictions.

3. Michas rendit donc ces pièces d'argent à sa mère. Et sa mère lui dit: J'ai consacré cet argent au Seigneur, et j'en ai fait vœu, afin que mon fils le repõe de ma main, et qu'il en fasse faire une image de sculpture et une jetée en fonte. C'est pour cela même que je vous le donne maintenant.

4. Après donc que Michas eut rendu cet argent à sa mère, elle en prit deux cents pièces d'argent, qu'elle donna à un ouvrier pour en faire une image de sculpture et une jetée en fonte qui demeura dans la maison de Michas.

5. Michas fit aussi un petit temple pour le dieu, avec un ephod et des theraphims, c'est-à-dire le vêtement sacerdotal et les idoles, et il remplit d'offrandes la maia d'un de ses fils comme pour le consacrer, quoiqu'il ne fût point de la race sacerdotale; et il devint ainsi son prêtre.

6. En ce temps-là il n'y avait point de roi dans Israël, mais chacun faisait tout ce qui lui semblait bon.

7. En ce même temps il y eut aussi un autre jeune homme de Bethlehem en Juda qui était lévite, mais de la tribu de Juda, par sa mère, et qui demeurait là.

8. Il était sorti de Bethlehem dans le dessein d'aller s'établir ailleurs, partout où il trouverait son avantage. Et étant venu en la montagne d'Ephraïm, lorsqu'il était en chemin, il se détourna un peu pour aller en la maison de Michas.

9. Michas lui demanda d'où il venait. Il lui répondit: Je suis Lévite de Bethlehem de Juda; je cherche à m'établir où je pourrai, et où je verrai qu'il me sera le plus utile.

10. Michas lui dit: Demeurez chez moi,

genticos, ac vestem duplicem, et quæ ad victum sunt necessaria.

11. Acquivit, et mansit apud hominem, fuitque illi quasi unus de filiis.

12. Implevitque Michas manum ejus, et habuit puerum sacerdotem apud se.

13. Nunc scio, dicens, quòd benefaciet mihi Deus habenti levitici generis sacerdotem.

COMMENTARIUM.

Hactenus libro hoc de judicibus actum est, eorumque ad populi salutem gestis, quorum postremus Samson fuit, non quòd post eum nulli judices extiterint: nam Heli et Samuel post Samsonem judices statuuntur 1 Reg. 4, v. 18, et cap. 7, v. 14, 15, 16, 17, sed quòd Samson ultimus sit judicum, cujus acta hoc Jodicum libro referuntur. Nunc quasdam historias idem hic liber persequitur, quæ sub judicum tempora acciderunt, etsi nullum eis certum tempus assignetur, vel quo judice id accidit referatur: ex quo necesse est obscurum relinqui, quod omnes fatentur, quo tempore ea facta sint, quanquam fortè à certis quibusdam circumstantiis verisimile aliquid exprimi possit. Porrò prior hæc historia de invecità à muliere ejusque filio in tribum Ephraim idololatriâ, ac deinde in tribum Dan occasione novæ expeditionis à Danitis susceptæ continetur hoc et sequenti capite.

Quæritur igitur de tempore tum idoli hujus fabricati, tum expeditionis illius à Danitis susceptæ; hæc enim historie inter se connexæ sunt, ut ex horum duorum capitum contextu manifestum est. Variâ hæc de re actores opinantur; quidam post Samsonis mortem volunt accidisse, idque tum propter ordinem narrationis quem Scriptura servat, tum propter prima illa hujus capituli verba: *Fuit eo tempore*. Alii Josue adhuc vivente. Quidam defuncto Josue, sed Caleb et senioribus adhuc viventibus, de quibus agit capitulum Josue v. 31, et Jodicum cap. 2, v. 7. Alii rursùm post horum mortem, sive Israelitis primâ servitute à Chusano Mesopotamie rege oppressis, sive per idololatriam viam sternentibus ad eam servitutum. Quidam ad Othonielis primi judicis, alii ad Eglonis tempora, qui secundus judex fuit, revoant. Ad difficultatem hanc exhauriendam assertiones aliquot statuo.

Primò non posse hanc historiam ad tempora.

vous me tiendrez lieu de père et de prêtre; je vous donnerai chaque année dix pièces d'argent, deux habits, et ce qui est nécessaire pour la vie.

11. Le Lévite y consentit, et demeura chez lui, où il fut traité comme l'un de ses enfants.

12. Michas lui remplit la main d'offrandes, comme pour le consacrer, et retint ce jeune homme chez lui en qualité de prêtre;

13. Car maintenant, disait-il, je sais que Dieu me fera du bien, puisque j'ai chez moi un prêtre de la race de Lévi.

quæ Samsonem secuta sunt, referri. Videtur hæc assertio planissimè probari ex eo quòd Jonatham nepos Moysi, ac filius Gersam, fuerit istius idoli sacerdos, ut habetur cap. seq. v. 30. Porrò Gersam filius Moysi genitus fuit ante egressum ex Ægypto, Exodi 2, v. 22; ab egressu autem ex Ægypto usque ad Samsonis mortem minimum sunt 350 anni, aut etiam plures; non potuit igitur Jonatham filius Gersam post Samsonis mortem vivere: nam faciamus cum anno patris octogesimo vel centesimo natum, debuisset igitur quo tempore factus est idoli sacerdos fuisse minimum 250 annorum, quod et omni verisimilitudinis specie per se caret, neque stare potest cum eo, quòd iste Jonatham hoc capite v. 7, dicatur adolescens, à Septuaginta, *νεανίας*, vel, ut alii libri habent, *νεωτέριον*, in Hebræo, *nahar*, quod puerum significat. Deinde qui fit creditibile tam diu Danitas expectasse, nimirum ad trecentos ferè annos ab ingressu in terram promissam, ut commodas sibi ad habitandum sedes quaerent, quod tamen sequenti capite fatitatum ab iis referatur? Accedunt alia, quæ ad postremam assertionem confirmandam afferuntur.

Secundò neque Josue, neque Caleb aut seniorum illorum, qui post Josue vixerunt, temporibus hæc contigisse. Videtur id perspicuum, quia Josue cap. ult. v. 51, et Jodicum 2, v. 1, dicuntur Josue et seniorum illorum temporibus Israelitæ Deo servivisse. Neque verò credi potest, seu Josue, seu Calebum, seu seniores illos, istam idololatriam toleratos fuisse.

Tertiò non videri hujus idololatriæ principium servitutis alicujus tempore contigisse. Ratio, quia passim videmus idololatrias irripuisse, non quo tempore claudibus et servitute premebantur Israelitæ, sed quo tempore res eorum prosperæ et florentes erant, juxta illam Moysi in Cantico Deuter. 32, prophetiam:

*Incrassatus est dilectus, et recalcitravit: incras-
satus, impingatus, dilatatus, dereliquit Deum
factorem eum, et recessit à Deo salutari suo.
Provocaverunt eum in diis alienis, et in abomi-
nationibus ad iracundiam concitaverunt:* et quan-
tùm servitutum tempore sepè factum sit, ut
inchoata priùs idololatria non statim abjiceretur,
tamen eò clades omnes ille et calamitates
à Deo immissæ spectabant, ut Israelitæ casti-
gati mores corrigerent, suaque idola abjicerent,
reque ipsâ tandem semper hæc ratione coacti
abjecerunt, et ad frugem redierunt. Deinde
servitutum illarum tempore ita premebantur
Israelitæ et bonis omnibus spoliabantur, ut
non liberet cogitare de novis idolis, ædulis,
sacroque apparatu novo comparando.

Quartò non videri tempore alicujus è primis
judicibus eam idololatriam inchoatam. Ratio,
quia facile fuit judicibus, Israelitarum animis
post salutem ab ipsis allatam benè comparatis,
idololatriam natam in medio Israelis, utpote in
tribu Ephraimiticâ, eandemque privatam unius
omnîs, publicè tamen notam comprimere,
ræsertim cum auctoritate et imperio judices
pollerent: neque dubium est eos fecisse, siqui-
dem poterunt.

Quintò in nullum commodius tempus videri
referri posse ortum et initia hujus idololatriæ,
quàm in tempus quod consecutum est Calebi
et seniorum mortem; antecessit verò primam
servitutum, quo tempore res Israelitarum flo-
rentes erant et quietæ; eæ tamen paulatim in
deterius labi incipiebant, postquàm jam pacem
cum Chananeis multa tribus fecerant, iudicio
eis tributo, idque Calebo adhuc et senioribus
viventibus, quæ res, utpote divino præcepto
contraria, ingrata Deo acciderat. Et fortè mens
Scripturæ hic est indicare quibus initiis, et à
quibus primò introducta sit idololatria inter
Israelitas; ita ut hujus mulieris et filii exemplo,
deinde cæteri certatim idola coluerint, quæ ex
re orta sit prima sub Mesopotamiâ rege servi-
tutum. Hujus assertionis verisimilitudo primò
probari potest ex cæterarum opinionum refuta-
tione.

Deinde secundò, quia commodissimè adole-
scentis Jonatham nepotis Moysis, et Danitarum
expeditio in hoc tempus rejici potest, vix in
ullum aliud tempus commodiùs: siquidem faci-
ciamus, quod incertum est, seniores Josue
supervivisse annos decem, duodecim, quindecim,
Salianus septemdecim statuit, coeptam
hanc et alias idololatrias annis duobus vel tri-
bus post eorum mortem; Jonatham verò hunc,

qui adolescens dicitur, fuisse viginti quinque
vel triginta annorum (neque enim ante hanc
ætatem vel Levitæ Levitico munere, vel sacer-
dotes sacerdotio fungi apud Israelitas vel sole-
bant, vel poterant), sequetur hunc Jonatham
sub annum patris sui Gersam quadragesimum
secundum, quartum, vel septimum natum esse,
paulò post ingressum in terram promissam,
Josue præliis occupato. Rursùm quod ad expeditio-
nem Danitarum atinet, ea non videtur
aliâ occasione contigisse, quàm eâ quæ indica-
tur supra, cap. 1, v. 54, nimirum postquàm
redintegratum esset bellum cum Chananeis,
et nonnullæ tribus rem prosperè gessissent,
aliæ ignavia et otio deditæ maluisse pace
initâ vitam Chananeorum reliquis dare, et
ab iis tributa accipere; quo tempore Danitæ
re minùs benè gestâ non potuerunt sortem sibi
assignatam pacificè obtinere, sed, ut ait ibi
Scriptura: *Arctavit Amorrhæus filios Dan in
monte, nec dedit eis locum ut ad planiora descen-
derent.* Et hanc non aliam hujus expeditionis
susceptæ causam assignat Josephus; item Sep-
tuaginta in codice Romano et Basiliensi Josue
19, ubi de hæc expeditione sermo est. Ob eam
igitur causam quòd Danitæ arcibus habitarent,
et potentiores haberent adversarios, videntur
consilium hoc capisse de mittendis primùm
exploratoribus, qui spectarentur nam quam in
partem aliam Chananeæ habitacionem suam
extendere, proferreque possent, reversisque
exploratoribus expeditionem istam in Laïs sus-
cepisse. Porrò illa coarctatio Danitarum ab
Amorrhæis facta est Calebo et senioribus vi-
ventibus, vel certè non diù post eorum mortem,
siquidem primo illo capite refertur bellum redi-
ntegratum ab Israelitis singulis seorsim tri-
bus adversùm Chananeos, illudque incom-
plassè ante reliquis tribus omnes tribum Juda
et Calebam, deinde cæteras tribus consecutas,
licet pleræque seu ignaviâ et otii desiderio,
seu aliâ quâpiam ex causâ non tam feliciter
quàm tribus Juda bellum illud confecerit. Id-
ipsum de Daniticâ illâ expeditione videtur no-
nibus sensisse Josephus lib. 5 Antiq. cap. 2:
is enim post Josue relatum mortem, post bella
à Calebo gesta, paceque ab aliis tribus cum
Chananeis firmatâ, Daniticam hanc expeditio-
nem refert: postquam deinde cap. 5, servitutu-
tem illam sub Chusan rege Mesopotamiæ de-
scribit. Quòd aliqui assertionem hanc potent
probari illis verbis hujus capituli et sequentis:
*In diebus illis non erat rex in Israel, ubi nomine
regis etiam judices comprehendi volunt, non*

existimo solidè id fieri, neque judices nomine
regis comprehendi debere; atque adeò dies illos,
in quibus non erat rex in Israel, complecti
omnes annos judicum; quod videtur satis perspi-
cuius Scriptura indicasse cap. 18, v. ultimo,
ubi totum tempus, quo fuit domus Domini in
Silo, ipsa complectitur sub diebus illis in qui-
bus non erat rex in Israel; at toto tempore
judicum usque ad Saulem (sub quo primùm
tabernaculum fœderis legitur in Nobe fuisse),
fuit domus Domini seu tabernaculum fœderis
in Silo, cum antea semper, etiam sub princi-
patu Heli, et initio principatus Samuelis, con-
suet in Silo fuisse. Ea, quæ contra opinionem
nostram, assertionesque positas ab iis qui con-
tra sentiunt, è Scripturâ afferuntur, suis quæ-
que locis indicabuntur; neque in iis quidquam
est, quod magnoperè urgeat. Neque verò est,
quòd quemquam moveat rerum narratarum
inversus ordo; studio enim id ab agiographo
scriptore factum est, ut hæc historias in
postremum locum rejiceret, ne quo modo ju-
dicum gesta, quæ sibi sumpserat imprimis scri-
benda, interrumperet.

VERS. 1. — *FUIT EO TEMPORE.* Istud, eo tem-
pore (quod maxime urgent ii qui rerum in
narratione ordinem hic servatum volunt, et
hæc post Samsonis mortem contigisse), non est
in Hebræo aut Septuaginta: et licet servand-
um sit, quod interpres noster claritatis et
explicationis causâ adjecit, crediderim eum
noluisse certum aliquod tempus indicare, sed
indefinitè totum illud tempus, quod sub judi-
cibus illis antecedentibus fuit, ut idem sit, eo
tempore, quòd, quodam sub judicibus illis tem-
pore, quemadmodum jam ante explicabant Ly-
ranus, Abulensis, Carthusianus, Sallianus. Cui
simile est illud quod in Evangeliiis passim
habetur, vel Ecclesia in sacro adjicit: *In illo
tempore*, ubi vel Evangelistæ, vel Ecclesie
mens non est certum tempus rei gestæ indi-
care, estque res liquida de Ecclesia, cum verba
illa per se non possint certum determinare
tempus, sed incertum tantummodò et indeter-
minatam, ut idem sit quòd, certo quodam tem-
pore.

VERS. 2. — *QUI DIXIT MATRI SUÆ.* Erat hæc,
ut apparet, vetula, cum nepotes haberet adul-
tos, et per ætatem idoneos, qui sacerdotio fun-
gerentur, et ut à plerisque putatur, vidua, cum
nulla hic mariti fiat mentio: eadem cum filio
impia et idolorum supersticioso cultui addicta,
ut hoc caput indicat. Dixit autem hæc, quæ
sequuntur, filius matri conquerenti se suam

pecuniam non reperire, et furto sibi ablatam
suspicanti.

MILLE ET CENTUM ARGENTEOS. Jam sæpe dixi-
mus per argenteos aliud nihil quàm siclos
intelligi: siclus autem semuncia romanæ pon-
dere erat, ut aliis dictum, cujusmodi semun-
cia juxta illius pondus à nobis statutum Exodi
16, appendit quatuor regales Hispanicos cum
dimidiâ et octavâ ejus parte; siquidem ro-
mana uncia præcisè est novem regalium Hispani-
corum cum quartâ ejus parte; quilibet autem
regalis monetariorum pondere est duorum
esterlinorum, sive sexaginta quatuor granorum.
Itaque singuli sicli ad nostram monetam revoca-
ti efficiunt circiter asses nostros viginti tres.
Itaque mille et centum sicli erunt floreni Belgici
mille ducenti quinquaginta.

QUOS SEPARAVERAS TIBI. Hoc est, seposueras,
vel in certos usus, vel ad incertos casus et
occasiones que occurrere possunt, prævideri
autem non possunt. Volunt autem plerique in
Hebræo non hoc significari quod interpres nos-
ter indicat, sed indicari hos argenteos fuisse
furto ipsi ablatos. Hinc Tigrini reddunt: *Qui
surrepti sunt tibi.* Cajetanus: *Qui fuerunt ablati
à te,* qui et addidit explicationis gratiâ: *Fue-
rant enim furtivè ablati.* Eodem modo et Pagni-
nus: *Qui ablati fuerunt à te.* Eodem respicit
editio Septuaginta, quæ est in codice Basiliensi
et Regio, *οὐκ ἔλαβες αὐτὰ, sublatis tibi,* nempe
furto, ut explicat Emmanuel Sâ. Arias Montanus
etiam in Commentario illud quod in textu no-
stro est, *quos separaveras tibi,* explicat ex He-
bræo, *quos furto amiseras.* Verùm hoc non est
textum nostrum ex Hebræo explicare (quod
locum duntaxat habere potest cum nostri textus
sententiâ est obscura et dubia), sed immu-
tare et corrigere, substituendo nempe cum
sensum, quem Hebræa præferunt, ejus loco
quem textus noster præfert, quandoquidem
sensus illum, quem ipse ex Hebræo elicit,
textus nostermittere non possit, cum separare
sibi pecuniam, non possit significare, eam
furto amittere, nisi velimus quiddam signifi-
care quilibet. Retineo igitur sensum, quem
Hieronymus suâ versione expressit, cui favet
versio Septuaginta, quæ est in codice Romano:
Mille et centum quos accepisti argentei tibi ipsi.
Fortè tamen ordo verborum hic mutandus:
Mille et centum argentei, quos accepisti tibi ipsi;
hunc enim verborum ordinem habent Hebræa,
et alibi ita passim Septuaginta loqui solent; sed
et ipsa verborum transpositio obscuriorem et
invenustiorè reddit sententiâ. Porrò hæc

apud Septuaginta sententia manifestè indicat ipsam accepisse et seposuisse, non ab aliis ei sublatam. Neque sententia, quae in Hebræo est, repugnat versioni nostræ, sed favet potius: *elep umea hakkeseph ascher lukkach lach*, hoc est, mille et centum argentei, quod acceptum est tibi, seu, qui accepti sunt tibi. Illud enim, quod acceptum est tibi, optimè explicari potest, quod à te sumptum est, et in tuos usus sepositum; imò existimo vix aliter explicari posse, cum verbum illud, *lakkach*, quotiescumque sermo est de tertio quopiam, qui alteri rem auferat aut furatur, nunquam solet in Hebræo construi cum \bar{y} dativi, sed cum *min*, quod valet à, de, ex, cujus rei exempla sunt plurima Gen. 2, v. 22, 25; Deuter. 3, v. 4, et 4 Reg. 2, v. 9, 10; Isaïæ 40, v. 24; Jerem. 29, v. 22, et alibi. Contra verò cum aliquis sibi, vel in suam alteriusve utilitatem quippiam accipere dicitur, semper verbum illud cum \bar{y} construitur, nunquam aliter: exempla sunt Genes. 6, v. 2, et cap. 7, v. 2, et c. 12, v. 19, et cap. 21, v. 21, et cap. 24, v. 4, et c. 28, v. 6; Exodi 6, v. 7, et cap. 12, v. 5, et c. 21, v. 10; Num. 8, v. 16, Deuter. 23, v. 5, et 1 Reg. 4, v. 5, et cap. 25, v. 40, et 2 Reg. 12, v. 9, et cap. 18, v. 18; Esther 2, v. 7; Ezech. 5, v. 1, et c. 37, v. 16, passimque alibi; non potest igitur etiam hic locus aliter intelligi, cum eadem sit syntaxis et constructio.

ET SUPER QUIBUS ME AUDIENTE JURAVERAS. Duplex horum verborum à commentatoribus sensus affertur, nempe unus ut jurare hic sit cum juramentoovere, indiceturque his verbis ipsam idolo istam pecunie summam, quam seposuerat, voto et juramento interposito consecrasse. Alter sensus est, ut jurare hic sit idem, quod execrari et maledicere; id enim ferè videtur vox Hebræa, *ala*, significare, et execrationem ac maledictionem involvens, sive id fiat cum juramento, quo quis sibi dira imprecatur nisi fecerit, sive citra juramentum diris alterum devovendo; et ita explicant qui in precedentibus furto sublatas pecunias significari volunt, ut nempe impia et maledica mulier, postquam reperisset sublatas pecunias, diris eum devoverit, qui eas abstulisset, seu absolutè, seu cum conditione nisi restitueret. Etervò fieri potuit, ut inventas hasce pecunias filius, cum resciret matris esse, aut in quem usum eas sepositæ essent, ipse eas seponeret non animo furandi, sed eas retinendi, donec quispiam eas repeteret; hujusmodi enim quippiam videntur exigere sequentia; neque tamen

necessè est de hujusmodi vel furto vel ablatione præcedentia illa, uti ostendi, intelligere; mater verò cum pecuniam hanc non invenit, ad execrationem et diras in eum qui sustulisset converti potuit. Est tamen et tertia explicatio, quæ adhiberi potest, quæque fortè cæteris præferenda, ut jurare hic idem sit quod adjurare, seu per adjurationem quæ etiam cum aliqua execratione conjuncta sit, veritatis confessionem exprimere, aut ad jusjurandum adigere; eam enim significationem etiam vox Hebræa habet, et hujusmodi adjurato etiam in textu nostro subinde juramenti nomine significatur, ut Levit. 3, v. 1. Et hanc significationem videntur secuti Septuaginta, sive in codice Basiliensi et Regio, *καὶ ἐξέτασαν*, sive in codice Romano: *καὶ περ ἤρασαν*, ubi Latinus interpretes reddidit: *Et me maledictis adjurasti*. Itaque sive quòd non satis meminisset ipsa ubi pecuniam hanc seposuisset, sive quòd suspicaretur filium aliquod de eà re scire, cum adjuraverat per vitam, per anime salutem, vel simili aliqua interposita execratione, ut indicaret sibi num quid de eà pecunià resciret vel inaudisset, filius igitur adjuratus respondet hic, apud se eam pecuniam esse.

BENEDICTUS FILIUS MEVS DOMINO. Hoc est, sis, fili mi, benedictus à Domino: sic enim plerique per vocativum vertere malunt: Benedictus, inquam, qui matri in asservandâ hanc pecuniâ fideli operam præstiteris, neque adjuratus matrem diutius suspensam sollicitamque teneris.

Verùm quis ille qui hic Dominus appellatur? Nonnulli Deum verum intelligant, propterea quòd in Hebræo nomen sit tetragrammaton, quòd in Scripturâ nulli nisi Deo vero tribui solet. Hoc tamen argumentum infirmum est: etsi enim nomen hoc à piis et fidelibus hominibus, aut à scriptoribus agiographis de Deo loquentibus, aut à Deo ipso de se loquente, nunquam in Scripturâ alteri quàm Deo vero tribuitur, atamen, sicuti ab impiis divinitas divinusque cultus ad idola translata sunt, ita et nomen illud soli Deo conveniens, siquidem et vitulus ille aureus Exodi 32, Jehova ac Dominus appellatur v. 5, et Sapientia 14, de idololatris dicitur: *Incommunicabile nomen lapidibus et lignis imposuerunt*. Etervò satis liquet idolo hic etiam id nomen tributum v. 4 et ultimo; non enim argentum idolo fabricando destinatum voveri potuit ad hunc finem Deo vero; neque Levita ille alteri quàm idolo fabricato initiatus sacerdos fuit. Quocirca et hoc

loco non alius videtur esse ille Dominus vel Jehova, quàm idolum illud, vel fictitius ille Deus, cui statua illa et simulacrum argenteum parabatur.

VERS. 5. — REDDIDIT ERGO EOS MATRI SUÆ. Hoc est, reddere paravit, nam de restitutione reipsâ facta habetur v. sequent; igitur, ut aliquid diversum hic significetur, videtur de præparatione ad restituendum intelligi debere, quâ ratione in Scripturâ subinde fieri dicitur, quod in promptu est ut fiat, seu ad quod faciendum quis accingitur.

QUE DIXERAT EI. Posset ex Hebræo verti: *Que dixit ei*, ut non ante, sed eo ipso tempore cum filius sese compararet ad pecuniam hanc matri restituendam, ipsa quæ sequuntur dixerit.

CONSECRAVI ET VOVI HOC ARGENTUM DOMINO. Hæc dubiè falso et fictitio isti deo. Sed quomodò consecrari et voveri potuit deo, qui necdum erat, siquidem idolum ipsum erat deus, quod necdum fabricatum erat? Respondeo, uti docui ad cap. 8, 1, ad Corinth. v. 4, duplicem fuisse idololatrarum circa sua idola persuasionem; nam vel ipsimet idolis et simulacris tribuebant divinitatem, vel rei per simulacra representate; sic enim Jupiter, Mars, Mercurius, Belus, qui homines exiterant, dii habebantur; at eorum simulacra non tam dii, quàm simulacra eorum qui dii habebantur, erant. Et his poterat quippiam dicari et voveri antequàm idolum fabricaretur, imò idolum ipsum, ut patet. Porrò illud, *consecravi et vovi*, potest poni pro presenti, *consecro et voveo*, quanquam nihil vetet etiam jam ante illud consecrasse et vovisse.

UT DE MANU MEA SUSCIPIAT FILIUS MEVS, ET FACIAT SCULPTILE, ATQUE CONFATILE. Hoc est, ut susceptum à me argentum convertat in idolum, seu sculptori et confatori tradat deformandum in idolum.

Quæres, an sculptile hic à confatili sit diversum? unum idemque vult Abulensis, idque probat, tam quia v. 4 de sculptili et confatili dicitur, quòd fuit in domo Michæ; si autem fuisset diversa, dicendum fuisset, *quæ fuerunt*; quin et in Hebræo ac Septuaginta verbum est singularis numeri, tum quòd cap. seq. v. ult. et penultimo tantummodò sculptilis fiat mentio. Addi potest quòd Dominus singulari numero dicitur, quasi unicum esset idolum. Quòd autem hic quasi duo nominentur, posset dici illud, et, positum esse pro, *sive*. Nihilominus crediderim cum Serario hæc esse diversa:

alium enim est conflatile, quod fusorio opere fit, aliud sculptile, quod caelo et incisione fit. Et quanquam quis contenderet in idem opus posse cadere sculpturam et fusionem, et particulam, *et, hic* posse capi pro, *sive*, tamen ea non faciliè hic admisero, cum nimis apertè sculptile et conflatile distinguat ac sejungat caput sequens v. 14, 17, 18, ubi locum habere non potest ista particulæ copulativæ explicatio pro, *sive*. Deinde vis faciendi non est, quasi unicum tantum fabricatum videretur idolum, quod Dominus et Jehova appelleretur, quandoquidem necessariò viderentur hic plura admittenda idola, cum et hoc et sequenti capite mentio fiat Theophanem, quæ etiam in idolis reponenda ostendimus. Igitur idololatris illi vel quælibet idola sua Dominum et Jehova appellârunt; neque mirum, cum sicuti plures deos admittent, ita plura essendâ principia admittere poterint; vel certè unum ex idolis præcipuum Dominum et Jehova, seu essendâ principium appellârunt. Neque difficultatem habent, quæ obijcit Abulensis; si enim licet dicere, sculptile et conflatile fuit in domo Michæ, cur non potuit reflativum, quòd, singulari numero utrumque referre? Quòd cap. seq. versibus ultimis solius sculptilis fiat mentio, sit vel quia sub sculptili conflatile intelligi velit Scriptura, vel quia satis erat indicare unum ad finem, quem sibi in hæc narratione Scriptura proponerat, nimirum ad indicandam idololatriam ex domo Michæ ad Danitæ traductam longo tempore apud eos permansisse, vel denique quia sculptile potuit apud Danitæ permanere destructo conflatili.

ET NUNC TRADO ILLUD TIBI. Hoc est, mox tradam, ubi scilicet restitueris; nam et in Hebræo et Septuaginta per futurum offertur, *tradam*. Vult autem sibi restitui antequàm tradat, quia non totam hanc summam vult in idolum fabricandum assumi, cum in sequentibus ducentos duntaxat siclos in eam rem numeret, cætera verisimiliter ad reliquum apparatus sacrum comparandum, vestes sacerdotales, etc., retinens.

ET DEDIT EOS ARGENTARIO. Non ipsa per se, sed per filium, quemadmodum supra voverat. Quòd fuit in domo Michæ. Hoc est, quòd repositum fuit in eâ domo, domus parte tanquam sacrario illi consecratâ.

VERS. 5. — QUI EDIFICULAM QUOQUE IN EA DEO SEPARAVIT. Hic non est nomen tetragrammaton, sed, *elohim*, quod non tantum Deo vero, sed etiam idolis et falsis diis, aut creaturis etiam aliis subinde attribuitur. Cur autem non ap-

pelletur hic nomine tetragrammato, manifesta ratio est, quia verba hæc non sunt idololatriarum, sed scriptoris agiographi. Est autem ea vox, *elohim*, pluralis numeri, cūque, ut ex dicis patet, moxque de theraphim dicendis, non unum fuerit in eā domo idolum, sed plura, verti potuissent numero plurali, *diis*.

ET FECIT EPHOD. Quid ephod fuerit additā interpretatione suā indicat Hieronymus, « id est, inquit, vestem sacerdotalem. » Et verò ubique ephod pro veste sacrā eādemque extimā in Scripturā sumitur; siquidem et *aphad* radix significat *superinducere, superinjicere*; et quāquam in Scripturā varii sint ephodes, præcipuam tamen sacerdotalem et pontificalem ephod celebratur, de quo nos Exodi 26, v. 7, diximus; ejus autem textura, atque totius operis artificium describitur Exodi 28, à v. 6 et deinceps. Hunc pontificalem ephodem imitatum esse Micham hic Scriptura indicat.

ET THERAPHIM. De theraphim nos Gen. 31, v. 19, pauca diximus, ubi et theraphim in idolis reponenda asseruimus, indicatque id passim Hieronymus, qui theraphim vel interpretatur *idola*, ut hoc loco, vel pro, *theraphim*, in suā versione ponit *idola*, ut isto Gen. cap. 31, v. 19, 24, 25; Ezech. 21, v. 21; Zach. autem 10, v. 2, vertit *simulacra*, 4 Reg. 23, v. 24, reddit, *figuras idolorum*. Quin et Gen. cap. 31, Septuaginta, *εἰδώλα*, semper reddunt. Et eodem cap. quos Scriptura theraphim vocavit, Laban *elohim*, seu deos suos vocat, ut dubitari non possit etiam hæc ad idola pertinere. Neque id mirum videri debet, cū is qui semel à Dei veri cultu aberravit, in omnem facili errorum et impietatum labatur, ut ægrè in uno aliquo vel idolo vel hæresi consistat. De iisdem theraphim adjecimus Gen. 31, videri ut plurimum in Scripturā accipi pro idolis, quæ responsa dabant, quod quia ab aliquibus videtur negari, mihi hoc loco probandum statui. Et imprimis locus est Ezech. 21, v. 21, qui totus ad divinationem et oraculum petendum refertur. *Stetit enim rex Babylonis in bivio, in capite duarum viarum, divinationem querens, commiscens sagittas: interrogavit idola (hebraicè theraphim), exta consuluit. Ecce quomodò idola, seu theraphim hic interrogentur et consulantur. Zachar. 10, v. 2: Quia simulacra (hebraicè theraphim) locuta sunt inutile, mendacium, vanitatem, alii ex Hebræo reddunt. Septuaginta eo loco manifestius rem hanc declarant, qui non tantum dicunt simulacra locuta, sed hos theraphim ibi non aliter appellant, quàm ἀνο-*

*ἀνοήτους, loquentes, oracula edentes; responsa dantes locuti sunt labores. Hinc 4 Reg. 23, v. 24, post pythones et ariolos ponuntur theraphim, quasi res conjunctæ, et ad divinationem oraculaque spectantes. Sed et 1 Reg. 15, v. 25, ubi Hieronymus ita sententiam effert: « Quasi peccatum ariolandi, est repugnare; et quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. » Pro iis verbis, quasi scelus idololatriæ, in Hebræo duæ sunt voces: *aven utraphim, mendacium et theraphim*, vel potius, *idolam mendax et theraphim*; nam vox illa, *aven*, quod *mendacium* significat, sæpè pro idolo mentiente ponitur. Porrò nolle acquiescere, seu Dei mandata contemnere, eo loco dicitur esse idolum mendax et theraphim, hoc est, ut explicat Hieronymus, scelus idololatriæ, seu idoli cultus, ut objectum ponatur pro actione quæ circa illud exercetur. Non videtur autem Hieronymus aliam actionem cultus intellexisse per scelus idololatriæ, quàm eam quæ fit idola hæc consulendo, quod in actu exercito est profiteri idola hæc arcana et futura cognoscere; id autem videtur probari, tum quod de ariolandi peccato præcedat, tum quod mendacium seu idolum mendax cum theraphim conjungat, mendacium autem in solâ locutione sit; imò pro eodem censo Scripturam usurpasse eo loco mendacium vel idolum mendax et theraphim, id quæ ipsum suā versione indicat Hieronymus, qui ista in suā versione non distinguit. Quāquam et illud dici posset, *theraphim* non tantum idola loquacia, sed etiam oracula, seu responsa petita et reddita, significare. Hinc et alterius loci, obscuri sanè, existimo interpretationem hauriri posse: Osee 3, v. 4: *Dies multos sedebunt filii Israel sine rege, et sine principe, et sine sacrificio, et sine altari, et sine ephod, et sine theraphim*. Ubi quid theraphim sit acris inter auctores est disputatio; et quidem nonnulli etiam ad idola referunt: at ego nihil hic idololatricum censo, cū in his omnibus, quæ propheta nominat, si adsint, videatur constitui felix et florens status reipublicæ Judaicæ; si desint, infelix et luctuosus status. Dico igitur nihil aliud videri significari illi per theraphim, quàm oracula et responsa, quæ captabantur à sacerdotibus per Urim et Tummim: nimirum propheta per catachresin vocem usurpatam ad significanda oracula reddita à demone transferat ad oracula quæ per sacerdotes reddebantur à Deo. Eam autem interpretationem perspicuè indicant eo loco Septuaginta, qui habent, *neque manifestationibus,**

existentibus scilicet; porrò Septuaginta sæpè Urim, *δῆλα* et *διδασκων*, vertere diximus Exodi 28, ut proinde certum videatur Septuaginta apud Oseam nihil aliud intellexisse per *δῆλα* nisi oraculum istud sacerdotum, quod et adjuncta, sacrificium, altare, ephod, indicant. Neque aliud puto intellexisse ibidem Chaldaem paraphrasten, *unchawi, neque responsum edens*. Igitur manifestum est theraphim ad oracula et responsa referri, ut proinde mirum non sit in domo Michæ, ubi theraphim erant, à Danitis captari oraculum cap. seq. v. 3; Rabbi Eliezer cum plerisque aliis vult theraphim fuisse caput hominis primogeniti mactati sale et aromate conditi, ne putresceret, cujus lingue lamina aurea cuiuspiam immundi spiritus nomine inscripta subijceretur: quod deinde in pariete repositum lucernis coram accensis adorabant; at illud submurmurans adstantes alloquebatur, responsaque edebat; hoc, inquam, totum rabbinicum existimo esse commentum; etsi id satis ostendat hanc etiam apud Rabbinos opinionem invaluisse, theraphim ad oracula captanda fuisse comparatos. Quid autem sit theraphim Michol 1 Reg. 19, v. 13, et quā cum his affinitatem habeat, ad eum locum dicitur. Est autem theraphim pluralis numeri vox, cujus singulare non invenitur, ut proinde, quemadmodum vox *elohim*, et latina vox, *penates*, de uno dici possit. Videtur autem ea vox sumpta à voce Chaldaicâ, *theraph*, quæ significat, *probris officere*; idolis enim et idololatriâ nihil turpius, nihil probrosius.

IMPLEVITQUE UNUS FILIORUM SUORUM MANCH. Hoc est, unum è filiis suis sacerdotem idolo consecravit. Unde ea locutio sumpta sit, diximus can. ult., num. 18, quod solerent sacerdotum Aaronicorum manus inungi et oleo impleri: quocirca et verisimile est ad hanc consecrationem unctionem aliquam adhibitam. Mirum tamen videri posset quomodò homo laicus et profanus ad hujusmodi consecrationem prosiliat, eamque sibi arroget: sed quid mirum, si qui deos sibi fingit, idem et sacerdotes sacrilegè impièque consecratione sibi curat? sed nimirum quales dii, talis consecratio, tales et sacerdotes. Hunc filium sacerdotem consecratum existimant Abulensis et Serarius fuisse primogenitum: et sanè nonnulla probabilitas sumitur, quod ante sacerdotes Aaronicos sacerdotum et ejus sacrificandi primogenitis competeret. Hæc tamen ratio non omnino convincit; id enim primogenitorum jus sacerdotio Aaronico instituto extinctum erat, et

potuit Michas ad hanc rem quemlibet filiorum juxta morem Aaronicorum sacerdotum assumere.

VERS. 6. — IN DIEBUS ILLIS NON ERAT REX IN ISRAEL, SED UNUSQUISQUE QUOD SIBI RECTUM VIDERATUR, HOC FACIEBAT. Existimo hoc additum ad indicandum nihil mirum hanc idololatriam potuisse inter Israelitas irrepere, propterea quod non esset, qui efficaciter impedire posset, cujusmodi erant reges, qui efficaci imperio et hujusmodi flagitia avertere, et pœnâ debitâ in ea animadvertere possent, quod locum non habuit etiam judicum tempore; nam illi licet principatum funderentur, ii tamen potius hortatu et consilio quàm efficaci imperio et supplicis ad officium suos cogebant, ut indicatur supra, cap. 2, v. 16, et ex verbis Samuelis 1 Reg. 7, v. 3, colligi potest. Et verò hisce verbis etiam iudicum tempora comprehendi supra ante capitulum hujus versum 1 diximus, et cap. seq. versus ultimus satis indicat.

VERS. 7. — FUIT QUOQUE ALTER ADOLESCENS DE BETHLEHEM JUDA. Illud, *Juda*, additur, uti et Matth. 2, v. 1, 5, ad distinctionem alterius Bethlehem, quæ erat in tribu Zabulon, cujus mentio fit Josue 19, v. 13. Porrò hic adolescens Levita dicitur fuisse de Bethlehem Juda, hoc est, ibi natus et educatus, non quod Bethlehem Leviticæ esset civitas, sed quod Levitæ in quovis loco habitare possent, et ubique matrimonia et affinitates contrahere: at Leviticarum urbium Levitæ plenum perfectumque habebant dominium. Itaque non ibi habitabat quasi de eâ tribu esset, sed quasi peregrinus et advena; unde quod interpres noster in fine versûs dixit, *et habitabat ibi*, Hebræus textus habet: *velut qui scham, et ipse peregrinabatur ibi*.

EX COGNATIONE EJUS. Scilicet Juda; illud enim refert pro nomine istud, *ejus*; siquidem in Hebræo disertè habetur: *De Bethlehem Juda, de familiâ Juda*. At quomodò de familiâ Juda, si Levita? Respondeo satis liquere non potuisse esse paterno genere de tribu vel familiâ aliqua Juda, sed tantum maternum genus inde traxisse: unde hæc cognatio et familia nominis secundum quid talis est, cūm ad hæreditatem, tribum, genealogiam nulla ratio materni generis haberetur.

ERATQUE IPSE LEVITES. Erat enim Moysis nepos, ut habetur cap. seq. v. penultimo, cujus posteri ceteris Caathitis annumerati sunt: quodque mirum est, cūm tantoperè laborasset Moses, ut Israelitas in officio et divino cultu

retineret, tot benedictionibus divinæ legis et cultus studiosos prosectus fuisset, tot maledictiones iis qui à divinâ lege, Deique cultu recederent, intentasset, eorum et terram contestatus esset suo illo, Deuter. 52. cantico adversus eos qui à Deo defecerent, è suis posteris nepotem hic habuit, qui primus idololatram mirè promovit et propagavit, factus eum totâ suâ posteritate ad plura secula idoli sacerdos. Tanta nimirum est hominum ad bonum et virtutem inconstantia, et quod maxime deplorandum, optimus quisque subinde pessimum post se posteritatem relinquet, ut hæc una consideratio valere debeat ad posteritatis desiderium si non extinguendum, certè minuendum.

VERS. 10. — ESTO MIHI PARENS AC SACERDOS. Nimirum mos obtinuit, ut, qui sacris præsent, et doctrinæ sacræ pabulum exhibent, etiamnum apud catholicos patres appellentur, et 4 Reg. 2 et 4, filii prophetarum appellantur, qui à prophetis instruebantur. Verùm qui pestiferum animis pabulum præbebat, impius hic sacerdos, non pater, sed hostis potius dici debuit; idololatrarum tamen opinio pater dici meruit.

PER ANNOS SINGULOS. Rectè explicuit hebraismus Hieronymus; nam in Hebræo est, *in dies*, quod et Septuaginta imitati sunt in Basileensi et Regio codice, *εἰς ἡμέρας*; nam illud, *εἰς ἡμέρας*, in Romano codice mihi de mendo suspectum est, cum nec Hebræo respondeat, et diversum exhibeat sensum, quasi in dies singulos honorarium illud præmium penderetur. Porrò apud Hebræos frequens est, ut *dies* plurali numero pro anno ponatur, et ita hoc loco Pagninus *annuatim* vertit, et Vatablus illud, *in dies*, in annos singulos explicat, id tamen, ut alias dixi, Gen. 40, v. 4, hoc loco ita vertendum esse potius ex subjectâ materiâ intelligitur, quàm ex vi vocis, cum neque de singulis diebus, ne-

CAPUT XVIII.

1. In diebus illis non erat rex in Israël, et tribus Dan querebat possessionem sibi ut habitaret in eâ; usque ad illum enim diem inter cæteras tribus sortem non acceperat.

2. Miserunt ergo filii Dan stirpis et familie suæ quinque viros fortissimos de Saraa et Esthaol, ut explorarent terram et diligenter inspicerent, dixeruntque eis : Ite, et considerate terram. Qui cum per-

que de indeterminato aliquo tempore locus explicari possit.

AC VESTEM DUPLICEM. In Hebræo est, *et ordinem vestimentorum* : ordo autem et series est inter plura, minimum duo; rectè autem Hieronymus hunc ordinem duobus definivit, sive quòd aliæ estivæ essent, aliæ hiberni temporis, sive quòd aliæ dierum profanorum, aliæ festorum essent, quibus diebus solitè commutari vestes. Chaldæus quoque uti Hieronymus duobus hunc ordinem definivit, *sub lebuschin, par vestium*. Sic et Septuaginta in Basileensi et Regio codice, *ἑσθησὶς ἡμετέρας* : neque verò aridè illud Romani codicis, *στολῆν ἡμετέρας*.

VERS. 12. — NUNC SCIO, DICENS, QUÒD BENEFACTI MIHI DEUS HABENT LEVITICI GENERIS SACERDOTEM. Non poterat Levita inferioris ordinis Aaronico fungi sacerdotio, at hic cum sacerdotalis ordinis hominem habere non posset, gratulatur sibi quòd è Levitico saltem ordine sacerdotem nactus sit, et sibi ex eâ re prospera omnia pollicetur, cum ex eâ re potius sibi, suis, ipsique sacerdoti exitium allatum sit. Hos perbellè imitator nostri avi hæretici, qui, si quem nacti sint è religionis claustris transfugam Veneris aram suspirantem, de victoriâ, de triumpho sibi applaudentes mox ad prædicantis ministellique officium provehant. Porrò quòd de Levitico sacerdote sibi gratuletur, et ob id à Deo prosperitatem expectet, nemo suspicetur per Deum hic verum Deum intelligi, cui consecrati erant Levitæ, sed idolum ipsum: ab eo enim Deo expectat prosperitatem hanc, quem ipse colere instituerat, cuique sacerdotem hunc intulit. Et quamquam idolo vel demoni satis esse posset quilibet de vulgo sacerdos, tamen dubium esse non potest, quin Levitam mallet, ut sua idolo auctoritas et dignitas conciliaretur. Quæ etiam ratio est cur Michas remoto à sacerdotio filio, Levitam sacris aliqui functionibus addictum prætulit.

CHAPITRE XVIII.

1. En ce temps-là il n'y avait point de roi dans Israël; et la tribu de Dan cherchait des terres pour y habiter, car jusqu'alors elle n'avait pu se mettre en possession de tout ce qui lui était échu comme aux autres tribus.

2. Les enfants de Dan ayant donc choisi, de Saraa et d'Esthaol, cinq hommes de leur race et de leur famille, qui étaient très-vallants, les envoyèrent pour reconnaître le pays qui leur était échu et pour y remarquer tout avec grand soin; et ils leur dirent: Allez et reconnaissez bien le pays. S'étant donc mis en che-

gentes venissent in montem Ephraim, et intrassent domum Michæ, requieverunt ibi;

3. Et agnoscentes vocem adolescentis Levitæ, utentesque illius diversorio, dixerunt ad eum : Quis te huc adduxit? quid hic agis? quam ob causam huc venire voluisti?

4. Qui respondit eis : Hæc et hæc præstitit mihi Michas, et me mercede conduxit ut sim ei sacerdos.

5. Rogaverunt autem eum ut consulere Dominum, ut scire possent an prospero itinere pergerent, et res haberet effectum.

6. Qui respondit eis : Ite in pace : Dominus respicit viam vestram et iter quo pergitis.

7. Euntes igitur quinque viri venerunt Lais; videruntque populum habitantem in eâ absque ullo timore, juxta consuetudinem Sidoniorum, securum et quietum, nullo ei penitus resistente, magnarumque opum, et procul à Sidone atque à cunctis hominibus separatam.

8. Reversique ad fratres suos in Saraa et Esthaol, et quid egissent sciscitantibus responderunt :

9. Surgite, ascendamus ad eos; videmus enim terram valdè opulentam et uberem. Nolite negligere, nolite cessare; eamus, et possideamus eam; nullus erit labor.

10. Intrabimus ad securus, in regionem latissimam, tradetque nobis Dominus locum in quo nullius rei est penuria eorum quæ gignantur in terrâ.

11. Profecti igitur sunt de cognatione Dan, id est, de Saraa et Esthaol, sexcenti viri accincti armis bellicis.

12. Ascendentesque manserunt in Cariath-Iarim Judæ; qui locus ex eo tempore Castrorum-Dan nomen accepit, et est post tergum Cariath-Iarim.

13. Inde transierunt in montem

min ils virent à la montagne d'Ephraïm, et entrèrent chez Michas, où ils se reposèrent.

5. Ils reconnurent à la parole que le jeune homme Lévitæ n'était pas de la tribu d'Ephraïm, et demeurant avec lui, ils lui dirent : Qui vous a amené ici? Qu'y faites-vous, et quel est le sujet qui vous a porté à y venir?

4. Il leur répondit : Michas a fait pour moi telle et telle chose, et il m'a donné des gages pour que je lui tiens lieu de prêtre.

5. Ils le prièrent donc de consulter le Seigneur, pour savoir si leur voyage serait heureux, et s'ils réussiraient dans leur entreprise;

6. Il leur répondit : Allez en paix, le Seigneur favorise votre voyage.

7. Ces cinq hommes s'en étant donc allés vinrent à Lais, et trouvèrent le peuple de cette ville, comme ont accoutumé d'être les Sidoniens, sans aucune crainte, en paix et en assurance, n'y ayant personne qui le troublât, extrêmement riche, trop éloigné de Sidon, pour en être promptement secouru, et séparé de tous les autres hommes, n'ayant ni alliance ni commerce avec eux, selon la coutume de cette nation.

8. Ils revinrent ensuite trouver leurs frères à Saraa et à Esthael; et lorsque ceux-ci leur demandèrent ce qu'ils avaient fait, ils leur répondirent :

9. Marchons vers ces gens-là. Le pays que nous avons vu est très-riche et très-fertile; ne négligez rien; ne perdez point de temps; allons nous mettre en possession de cette terre. Nous le ferons sans peine;

10. Nous trouverons des gens dans une pleine assurance, une contrée fort étendue; et le Seigneur nous donnera ce lieu si fertile, où il ne manque rien de tout ce qui croît sur la terre.

11. Il partit donc alors de la tribu de Dan c'est-à-dire, de Saraa et d'Esthaol, un corps de six cents hommes bien armés.

12. Qui étant venus à Cariath-Iarim de la tribu de Juda y campèrent; et ce lieu depuis ce temps-là s'appela le Camp-de-Dan, qui est dernière Cariath-Iarim.

13. Ils passèrent de là sur la montagne d'Ephraïm. Et étant venus dans la maison de Michas,

Ephraim. Cùmque venissent ad domum Michæ,

14. Dixerunt quinque viri qui priùs missi fuerant ad considerandam terram, Lais cæteris fratribus suis : Nostis quòd in domibus istis sit ephod et theraphim et sculptile atque conflatile : videte quid vobis placeat.

15. Et cùm paululùm declinassent, ingressi sunt domum adolescentis Levitæ qui erat in domo Michæ, salutaveruntque eum verbis pacificis ;

16. Sexcenti autem viri, ita ut erant armati, stabant ante ostium.

17. At illi qui ingressi fuerant domum juvenis, sculptile et ephod et theraphim atque conflatile tollere nitentur, et sacerdos stabat ante ostium, sexcentis viris fortissimis haud procul exspectantibus.

18. Tulerunt igitur qui intraverant sculptile, ephod et idola atque conflatile. Quibus dixit sacerdos : Quid facitis ?

19. Cui responderunt : Tace, et pone digitum super os tuum ; venique nobiscum ut habeamus te patrem ac sacerdotem. Quid tibi melius est ut sis sacerdos in domo unius viri, an in unâ tribu et familiâ in Israël ?

20. Quod cùm audisset acquievit sermonibus eorum, et tulit ephod et idola ac sculptile, et profectus est cum eis.

21. Qui cùm pergerent, et ante se ire fecissent parvulos ac jumenta et omne quod erat pretiosum,

22. Et jam à domo Michæ essent procul, viri qui habitabant in ædibus Michæ conclamantes secuti sunt ;

23. Et post tergum clamare cœperunt. Qui, cùm respexissent, dixerunt ad Micham : Quid tibi vis ? cur clamas ?

24. Qui respondit : Deos meos quos mihi feci, tulistis, et sacerdotem et omnia que habeo, et dicitis : Quid tibi est ?

25. Dixeruntque ei filii Dan : Cave

14. Ces cinq hommes, qui avaient été envoyés auparavant pour reconnaître le pays de Lais, dirent à leurs autres frères : Vous savez qu'en cette maison-là il y a un éphod, des théraphins, une image de sculpture et une jetée en fonte ; *il nous serait peut-être avantageux de les enlever et de les emporter avec nous* : voyez sur cela ce qu'il vous plait de faire.

15. S'étant donc un peu détournés, ils entrèrent dans le logis du jeune Lévitte qui était dans la maison de Michas, et le saluèrent civilement.

16. Cependant les six cents hommes demeurèrent à la porte sous les armes.

17. Et ceux qui étaient entrés où logeait le jeune homme tâchaient d'emporter l'image de sculpture, l'éphod, les théraphins, et l'image jetée en fonte ; et le prêtre se tenait à la porte, *où on l'amusait afin qu'il ne vit pas ce qui se passait dans la maison*, pendant que ces six cents hommes fort vaillants attendaient non loin de là les cinq autres.

18. Ceux donc qui étaient entrés emportèrent l'image de sculpture, l'éphod, les idoles et l'image jetée en fonte. Le prêtre leur dit : Que faites-vous ?

19. Ils lui répondirent : Taisez-vous, n'ouvrez pas seulement la bouche ; venez avec nous afin que vous nous teniez lieu de père et de prêtre. Lequel vous est le plus avantageux d'être prêtre dans la maison d'un particulier, ou de l'être dans une tribu et dans toute une famille d'Israël ?

20. Le Lévitte, les ayant entendus parler ainsi, se rendit à ce qu'ils disaient ; et prenant de leurs mains l'éphod, les idoles et l'image de sculpture pour les porter lui-même, il s'en alla avec eux.

21. Lorsqu'ils étaient en chemin, ayant fait marcher devant eux les petits enfants, les bestiaux et tout ce qu'ils avaient de plus précieux,

22. Et comme ils étaient déjà loin de la maison de Michas, ceux qui demeuraient chez Michas les suivirent avec grand bruit.

23. Et commencèrent à crier après eux. Ces gens s'étant retournés pour voir ce que c'était, dirent à Michas : Que demandez-vous ? Pourquoi criez-vous de la sorte ?

24. Il leur répondit : Vous m'emportez mes dieux, que je me suis faits, et vous m'emmenez mon prêtre et tout ce que j'avais, et après cela vous me dites : Qu'avez-vous à crier ?

25. Les enfants de Dan lui dirent : Prenez garde de nous parler davantage, de peur qu'il

ne ultra loquaris ad nos, et veniant ad te viri animo concitati, et ipse cum omni domo tuâ pereas.

26. Et sic cœpto itinere perrexerunt. Videns autem Michas quòd fortiores se essent, reversus est in domum suam.

27. Sexcenti autem viri tulerunt sacerdotem et quæ supra diximus ; veniuntque in Lais ad populum quiescentem atque securum, et percusserunt eos in ore gladii, urbemque incendio tradiderunt,

28. Nullo penitus ferente præsidium, eò quòd procul habitarent à Sidone et cum nullo hominum haberent quidquam societatis ac negotii. Erat autem civitas sita in regione Rohob ; quam rursùm extruxerunt, habitaverunt in eâ,

29. Vocato nomine civitatis Dan, juxta vocabulum patris sui, quem genuerat Israël, quæ priùs Lais dicebatur.

30. Posueruntque sibi sculptile, et Jonathan filium Gersam, filii Moysi, ac filios ejus sacerdotes in tribu Dan usque ad diem captivitatis suæ.

31. Mansitque apud eos idolum Michæ omni tempore quo fuit domus Dei in Silo. In diebus illis non erat rex in Israël.

COMMENTARIUM.

VERS. 1. — USQUE AD ILLUM ENIM DIEM INTER CÆTERAS TRIBUS SORTEM NON ACCEPERAT. Acceperat quidem Josue 19, sortem suam versùs mare et Philistinis, in quâ sorte erant urbes illæ Sarra et Esthaal, quæ hic vers. seq. nominantur ; eandemque sortem et urbes diù adhuc postea vivente Samsonè Danitæ tenuerunt ; at quia sortem totam sibi assignatam occupare non poterant, sive Philistinis acriter repugnantibus, sive Amorrhæis eos coarctantibus, ut supra, cap. 1, v. 34, habetur, factum est ut minùs ampla possessio illis obtigerit ; ob id que nimis arctè pro tribulium numero habitantes de novis sedibus conquirendis et deducendâ coloniâ cogitare cœperint. Itaque sortem quidem acceperat tribus Dan, sed non plenam, et hoc tantummodò vult hic Scriptura.

ne vienne des gens qui s'emportent de colère contre vous, et que vous ne périssez avec toute votre maison.

26. Ils continuèrent ensuite leur chemin ; et Michas, voyant qu'ils étaient plus forts que lui, s'en retourna à sa maison.

27. Cent cinquante hommes emmenèrent le prêtre avec ce que nous avons dit auparavant ; et étant venus à Lais, ils trouvèrent un peuple qui se tenait en assurance et dans un plein repos. Ils passèrent au fil de l'épée tout ce qui se trouva dans la ville ; ils y mirent le feu, et la brûlèrent,

28. Sans qu'il se trouvât personne pour secourir les habitants, parce qu'ils demeuraient loin de Sidon, et qu'ils n'avaient aucune société ni aucun commerce avec qui que ce fût. Or la ville était située au pays de Rohob, au pied du mont Liban. Et, l'ayant rebâtie, ils y demeurèrent.

29. Ils l'appellèrent Dan, du nom de leur père, qui était fils d'Israël, au lieu qu'auparavant elle s'appelait Lais.

30. Ils s'approprièrent donc l'image de sculpture, et établirent Jonathan, fils de Gersam, qui était fils de Moïse, pour servir de prêtre, lui et ses fils, dans la tribu de Dan, jusqu'au jour où ils furent vaincus par les Philistins, que l'arche fut prise et que plusieurs d'entre eux furent emmenés captifs.

31. Et l'idole de Michas demeura parmi eux pendant tout le temps que la maison de Dieu fut à Silo. Il n'y avait point alors de roi dans Israël qui s'opposât à ces désordres, ni de chef qui pût y remédier.

VERS. 2. — UT EXPLORARENT TERRAM, ET DILIGENTER INSPICERENT, NUM QUÆ SEDOS SELICET VETERIBUS COLONIS EXPULSIS COMMODA SESE OFFERRET.

VERS. 5. — ROGAVERUNT AUTEM EUM UT CONSULERET DOMINUM. Hic habetur vox, *Elohim* ; vers. seq. habetur nomen tetragrammaton ; utroque tamen nomine idolum responsans, seu Theraphim intelligi debet. Ratio diversitatis appellationis hic et ibi est, quòd hic scriptor agiographus loquitur, ibi sacerdos idololatra. Porrò sive reverà idolum responsum dederit, quod facile credi potest, sive Levita ille fixerit sibi redditum responsum, prosperi itineris et negotii suscepti exitus illis promittitur.

VERS. 7. — LAIS. Supra, Josue 19, v. 47, eadem urbs vocitata legitur : *Lesem* ; postea, ut

habetur hoc cap. v. 29, vocata est Dan à Danitis, nomine videlicet Dan auctoris et progenitoris totius tribus; vel composito vocabulo *Laomedan*, ut habetur Josue 19. Passim tamen in Scripturâ simpliciter, *Dan*, nomine appellata legitur. Posterioribus temporibus *Cæsarea Philippi*, quod cum Philippus tetrarcha in Tiberii Cæsaris honorem restituisset, in Scripturâ nuncupatur. A latinis græcisque scriptoribus *Panæa* dicta legitur, levi fortè commutatione nominis *Dan* in *Pan*. Urbis situs fuit commodissimus et amoenissimus ad radices ferè montis Libani inter duos fontes Jor et Dan, eo ferè loco, ubi iidem confluentes Jordanem composito vocabulo effluunt; ex Jor enim et Dan fit *Jordan*. Quoniam et alia nominis ratio assignetur, ut *Jordan* dicatur quasi *torre middan*, hoc est, *descendens ex Dan*, urbe scilicet, vel fonte ejus nominis. Est autem hæc urbs in extremis planè finibus Chananaeæ terræ ad aquilonem, à quâ in Scripturâ ferè indicari solet tota terræ promissæ longitudo à septentrione in austrum, cum dicitur, à Dan usque Bersabee; nam sicuti Dan in extremo ad septentrionem erat termino, ita Bersabee in extremo ad austrum limite; hæc urbs Dan fuit una è duabus urbibus, in quibus Jeroboam duos vitulos aureos Israelitis colendos constituit.

VIDERENTQUE POPULUM HABITANTEM IN EA ABSQUE ULLO TIMORE, JUXTA CONSUEVUDINEM SIDONIORUM, SECURUM ET QUIETUM, NULLO EI PENITIS RESISTENTE, MAGNARUMQUE OPUM ET PROCELÆ SIDONE, ATQUE A CUNCTIS HOMINIBUS SEPARATAM. Inducantur hic rationes aliquot, quæ pellicere poterunt Danitas, postquam exploratores visa retulissent, ad has sedes occupandas. Prima est, quod sine ullo timore populus ageret, securus et quietus; quæ res efficere poterat, ut improvisò opprimi posset et deleri. Et subditur: *Juxta consuetudinem Sidoniorum*, hoc est, qui in eâ re imitator modum agendi Sidoniorum, qui freti suis munitionibus et opibus vim quamlibet exter, nam non timet. Additur causa hujus secretitatis, quod nullus eis penitus resisteret, vel eis se opponeret: pro quo in Hebræo habetur: *Et non erat confidens, vel, pudore suffundens, vel, ignominia efficiens verbo in terrâ* (sic enim variè à variis vox una redditur), cujus sensus est: Non erat, qui eos verbo læderet in terrâ. Altera ratio, quæ ad hanc expeditionem suscipiendam pellicere poterat, fuit, quod esset magnarum opum. Septuaginta in codice Regio *Panæa* thesauri. At codex Romanus hæc

Exprimit thesauros. Sed eodem res reddit, nam qui thesauros exprimit, eos habere necesse est. Videtur tamen ea Romani codicis versio non-nihil Hebræo repugnare, in quo habetur: *Loesch hetser*; volunt autem *hetser* proprie significare retentionem, opes autem, quæ retineri solent, sunt ea quæ non facile exprimuntur, aut aliis communicantur. Additur et tertia illecebra, nimirum quod proci essent à Sidone, et à cunctis hominibus separati, ut proinde nemo sit, qui eis vel suppetias ferre velit, vel si velit, possit; nolit quidem, quia nullus populus ei peculiari aliqua necessitudine conjunctus sit; non possit autem, quia cum alii qui supersunt, Chananaeorum populi, procul absint, res prius confecta erit, quam ab aliis suppetias ferri possint. Porro quod ait procul hunc populum à Sidone fuisse, Josephus ait unius diei itinere à Sidone, vel potius à campo magno Sidonis, qui urbi adjaebat, abfuisse; alii undecim milliariibus Cæsaream Phippi Sidone dissitam scribunt.

VERS. 9.—NOLITE NEGLIGERE. In Hebræo est: *Et vos tacentes*, quod aliqui affirmativè accipiunt, quasi dicat: *Et interea vos siletis, cessatis, negligitis*; alii interrogativè melius, ac si dicat: *Et vos cessatis, vel per futurum: Siletis et negligitis?*

VERS. 10.—IN REGIONEM LATTISSIMAM. In Hebræo est: *Et terra lata manibus*, quod itidem habetur apud Septuaginta in codice Regio. Dicitur autem terra lata manibus (quæ formulâ loquendi adhuc alibi Scriptura in Hebræo utitur, ut Genes. 34, vers. 21), hoc est, lata finibus, terminis, locis, spatiis. Hanc locutionem nonnulli inde sumptam putant, quod prius illi in limitibus suæ ditionis manus apponerent, quæ designarent eò usque, non ulterius se extendere jurisdictionem et dominium ipsis. Similis loquendi modus est psalmo 405, vers. 25, in Hebræo et textu nostro: *Hoc mare magnum, et spatiosum manibus*, ubi per manus etiam termini et littora passim intelliguntur.

VERS. 12.—MANSERUNT IN CARIATHIARIM JUDÆ, hoc est, castra ad pernoctandum fixerunt, quod intelligo de primâ nocte, ita ut in Cariathiarim eâ primâ nocte pernoctarint, sed in vicinâ, quod et sequentia satis indicant, cum dicitur locus hic, in quo fixa sunt castra, fuisse post tergum Cariathiarim. Fuit autem hæc urbs in trium tribuum Juda, Benjamin et Dan confinio, ut colligitur ex Josue 18, vers. 14. Eam Adrichomius in sorte Dan collocat: verum cum Jos. 45, inter urbes sortis Judæ nū-

merentur, et hic Cariathiarim Judæ dicitur, et Jos. 18 dicitur urbs filiorum Juda, nusquam autem ea numeretur inter urbes tribus Dan, ut censeri possit Judæ tribui adempta, non possum in ejus sententiam concedere.

QUI LOCUS EX EÒ TEMPORE, CASTROREM DAN NOMEN ACCEPTIT. Fit et mentio Castrorem Dan supra cap. 15, v. ult.

VERS. 14.—VIDETE QUID VOBIS PLACEAT, hoc est, considerate quid vobis faciendum sit, an expediat tentare hæc omnia etiam vi tollerere et nobiscum auferre, an verò expediat nihil tentari.

VERS. 15.—ET CUM PAULEM DECLINASSENT, non à domo consilii capiendi causâ, ut non nemini fortè videri possit, sed à viâ potius jam capto consilio, ut in domum venirent, quemadmodum manifestè indicant Hebræa.

INGRESSI SUNT DOMUM ADOLESCENTIS LEVITÆ. Etsi enim is de Michæ familiâ esset, habebat tamen habitationem, seu domum, vel certè domus partem separatam, nempe idolorum ædiculæ conjunctam.

VERS. 17.—ET SACERDOS STABAT ANTE OSTIUM, hoc est, interea dum sacerdos egressus sexcentos illos viros alloqueretur; idem tamen mox denuò introgressus satis indicatur, et reperisse quinque viros idola et apparatus sacrum convasantes.

TACE, ET PONE DIGITUM SUPER OS Tuum. Hæc enim digitus super os positio, silentii et taciturnitatis est symbolum, idemque etiam nunc ad indicandum silentium passim apud omnes gentes usurpatum. Job, 21, v. 5: *Attendite me, inquit Job, et abstuscescete, et superponite digitum ori vestro*. Job, 29, v. 9: *Principes cessabant loqui, et digitum superponebant ori suo*. Apuleius lib. 4 Metamorphos.: *At ille digito tum à pollice proximum ori suo admovens, et in stuporem attonitus, Tace, tace, inquit.* Hinc Titi Livii Patavini imago in eâ urbe supra fores prætorii digito ori appresso visitur, propterea quod is tam multa scribendo complexus sit, ut cæteris scriptoribus silentium indixisse videatur. Fuit apud Romanos Angerona silentii dea, ejus meminit Plinius, Macrobius et alii, quæ digito ori admoto silentii admonebat, inprimisque illud tacendum in cuius dei tutelâ Roma esset. In templis omnibus, ut referi Pierius, ubi Isis et Serapis colebatur, simulacrum quoddam erat digito labris impresso, quod multi interpretati sunt, tacendum esse illos mortales fuisse. Fuit et apud Ægyptios silentii deus Harpocrates ita pingi solitus:

per erat imberbis, nudus, dextræ indicem ori apprimens, sinistrâ verò deorsum extēnta cornu copiæ sustinens, mitrâ Ægyptiacâ capite redimitus. Hunc in Metamorph. periphrasticè describit Ovidius:

Quique premit vocem digitoque silentia suadet.

De eodem Martianus lib. 1: *Verum redimitus quidam puer ad os compresso digito salutari, silentium commonebat.*

QUID TIBI MELIUS EST, UT SIS SACERDOS IN DOMO UNUS VIRI, AN IN UNA TRIBU ET FAMILIA IN ISRAEL? Non erat hæc integra Danitarum tribus, siquidem non omnes ad hanc expeditionem sunt profecti, aut sedes mutarunt, cum certum sit etiam postea in eâ regione quæ juxta Philistæos erat, tribuque Dan attributa erat, in quâ et urbes illæ erant Saraa et Esthao, Danitas habitasse. Deinde sub ingressum in terram promissam fuisse in tribu Dan bellatorum sexaginta quatuor millia quadringenti, ut habetur Num. 26, vers. 45; quæ erant ita nunc imminutum istum numerum ut ad sexcentos redigeretur? Itaque per tribum hic partem aliquam notabilem tribus intelligi oportet.

VERS. 23.—VIRI QUI HABITABANT IN EDIBUS MICHÆ. CONCLAMANTES SECUTI SUNT. Intellegit et ipsum Micham eum eis fuisse, ut satis indicant sequentia.

VERS. 25.—VIRI ANIMO CONGIATI, hoc est, exasperati et irâ inflammati. In Hebræo et Septuaginta habetur: *Viri amari animo*.

VERS. 28.—ERAT AUTEM CIVITAS SITA IN REGIONE ROHOB. Rohob civitas erat in parte aquilonari juxta Libanum montem, ut indicatur Num. 13, vers. 22, tribui quidem Aser adscripta, Josue 19, vers. 28, quam tamen non possederunt, ut indicatur supra hujus libri cap. 4, v. 51, esto Levitis esset data, Josue 21, v. 34, et 1 Paralip. 6, v. 75. Potentem autem eam fuisse civitatem ex eo liquet, quod eam Israelitæ non expugnarint, deinde quod ejus ditio hucusque, in Dan scilicet et Jordanis fontes, porrigeretur. Pro his verbis Hebræa habent: *Et ipsa in valle, quæ ipsi Bethrechob*. Vallis versio nostra mentionem nullam facit. Significat autem Bethrechob domum Rechob, seu Rohob, uti et versio Septuaginta habet, pro quo Hieronymus dixit: *In regione Rohob*; significat enim *beth*, domum, vel quemlibet locum habitatum, atque adeò de urbe aut regione habitata dici potest. Hæc urbs apud Septuaginta in codice Romano Παζα, in codice Basiliensi Ραζα in codice Regio Ραζα, ut autem refer

Scholastes *Psab*, ut apud Theodoretum admodum mendose legitur, *Rechas* vel *Rhoal*.

VERS. 50. — ET JONATHAM FILIUM GERSAM FILII MOYSIS. Ita Moysis filius, Gersam nempe appellatur Exodi 2, vers. 22, et cap. 18, v. 5; et 4 Paralip. 23, v. 13, Gersom appellatur, uti et hic in Hebræo punctis additis Masorethicis; verum hæc vocis diversitas levis est, cum minimo negotio apud Hebræos commutentur puncta vocalia, nullâ in re aut significatione factâ mutatione. Neque verò hic in Hebræo Gerson habetur, vel ita legit Pagninus, ut ei affingit Monceus lib. 4 de Vitulo aureo cap. 16, ex quo sua de hoc Jonathane et Theophili statuere nititur figmenta, eumque non Caatham, vel Moysis filium, sed Gersonis alterius à Levi filii stirpe oriundum, studet facere, quæ omnia sunt à veritate alienissima.

FILII MOYSI. Hebræa habent, *filii Manasse*, sed ita ut litteram *J* in medio dictionis extra aliarum litterarum seriem altius collocent, et apponant notam quâ significetur aliter legendum, quam scribitur; quibus duobus satis indicant *Mose* legendum, etsi aliter scribitur; si enim istam litteram *J* detrahas, quam indicant detrahendam, extra aliarum seriem eam ponendo, spositis aliis punctis remanebit *Mose*. Etrvò fatentur Rabbinii Moysen hoc loco indicari, ejus tamen nomen obtegit hic, et nonnihil immutari, ne qua viro sancto à tam impio nepote adhaeret infamia. Addunt verò Manassen substitutum ejus loco, intelligi volentes non Manassen Josephi filium, vel quempiam, qui ætate antecessisset, sed Manassen regem illum impium et idololatram Ezechia regis optimi filium pessimum, cujus imitatione, vel potius similitudine (nam imitatio esse non potuit exempli diu post secutori) filius ipsius dici posset.

IN TRIBU DAN, hoc est, apud Danitas, sed extra sortis suæ limites habitantes, et regione belli jure acquisitâ, non sortitione à Josue attributâ.

USQUE AD DIEM CAPTIVITATIS SUÆ. Quænam illa captivitas? Ignotam nonnulli et nusquam scriptam asserunt. Alii cum à Philistæis Heli judice capta est area, post editam ingentem Israelitarum stragem, 4 Reg. 4; alii denique cum à Salmanazar Assyriorum rege translatae sunt de terris suis decem tribus, et in Assyriam abductæ, 4 Reg. 17, præter aliquos qui jam ante à Theglathphalazar in Assyriam abducti fuerant, 4 Reg. 15, v. 29, et huic posteriori adhaerere sententiæ, nisi quòd Theglathphalazaris

malim tempora, cum abducta tribus Nephthali; id enim meo judicio manifestè hic Scriptura intellexit: nam non alia Danitice tribus vel aliarum tribuum captivitas fuit, vel dici potest, quam illa quæ decem tribus in Assyrios translatae sunt, et altera quæ duæ reliquæ tribus à Nabuchodonosor in Babyloniam postmodum sunt abductæ, et sine fundamento alia quelibet fingitur. Fuit quidem à Philistæis capta area, sed hæc area captivitas quid commercii habet cum tribuum captivitate? Et licet, ut fit in bellis omnibus, ex devictis Israëlitis etiam nonnulli captivi tunc temporis abducti sint, at de tali paucorum captivitate non agi manifestum est, sed de communi aliqua, per quam totæ ipsæ tribus alio transmigra re compulsæ sunt. Indicat hoc apertius hebræus textus, in quo habetur: *Had iom geloth haaret, usque ad diem transmigrationis terræ*. Sic et Septuaginta in romano quidem textu, *τοὺς ἡμέρας τῆς ἀπορίας τῆς γῆς*: in aliis verò codicibus, *τοὺς ἡμέρας τῆς μεταστοιχείας τῆς γῆς*. Porro *ἀπορία* et *μεταστοιχεία* significant abductionem et transportationem ad alias sedes; cum autem dicitur terræ transmigrationis, transportatio, abductio, satis indicatur fuisse communis aliqua incolarum in alias sedes et terras transitio; nulla verò alia fuit, quâ vel decem tribus committeri, vel tota tribus Danitica alio abducta est, quam ea quæ ab Assyrio rege facta est.

At inquires: Paulò post definitur tempus, quo stetit idolum Michæ, esse illud quo fuit domus Dei in Silo; at non tam diu stetit domus Dei in Silo, siquidem sub Salomone extractum est Jerosolymis templum, quo tempore tabernaculum fœderis, seu domus illa Dei portatilis Dei domus esse desit, neque alia domus Dei fuit præter templum illud Hierosolymitanum: sed et antea jam desiderat domus Dei esse in Silo, nam sub Saule fuit in Nobe, tempore Davidis et initio regni Salomonis fuit in Gabaa; ergo non potest dici hic per captivitatem intelligi debere captivitatem et transmigrationem decem tribuum factam sub Salmanazar, vel inchoatam paulò ante sub Theglathphalazar. — Respondeo negando consequentiam. Notandum enim duo tempora hic indicari, prius quam diu Jonatham cum sua posteritate idolorum sacerdotio functi sint, et hoc definitur usque ad captivitatem decem tribuum; alterum quam diu idolum istud Michæ steterit, et illud dicitur fuisse quam diu domus Dei stetit in Silo. Quando autem translata sit domus Dei de Silo non

constat, neque usquam Scriptura id refert, vel occasionem, ob quam ex eo loco abducta est; satis constat in fine principatus Heli, atque adeò et initio principatus Samuelis in eo adhuc hic Jonathani posteri agebant, eosdem Jeroboam sui idoli sacerdotes constituerit, in quo sacerdotio cum idolo usque ad captivitatem decem tribuum permanserint. Porro, etsi hoc sacerdotium aliquo tempore sub Saule, Davide, Salomone interruptum fuerit, tamen id spatium temporis exiguum est præ tempore illo, quo ante et post sacerdotio functi sunt, et nimirum aliquot ante Saulem seculis, et aliquot post Salomonem, ut proinde possit nulla haberi ratio interrupti ad breve tempus sacerdotii.

Objici contra hanc explicationem tantummodo possit quòd 3 Reg. 12, postquam relatum est Jeroboam fecisse duos vitulos aureos, et unum possidere in Bethel, alterum in Dan, populumque in Dan usque confluisse ad adorandum vitulum, Scriptura subjungat: *Et fecit fana in excelis, et sacerdotes de extremis populi, qui non erant de filiis Levi*; igitur non Jonathani posteri, qui erant de filiis Levi, sed alios de vulgo hujusce populi sacerdotes idolorum constituit. At respondeo primò per filios Levi ibi intelligi Aaronis filios, siquidem Scriptura loquitur de iis quibus apud Israelitas competeat jus sacerdotii, illud autem solis Aaronis posteris competeat. Secundo dico idcirco non accepisse Jeroboam sacerdotes et Levitas ad suorum idolorum ministerium, quia illi noluerunt impietati ejus subscribere, et sponte suâ ex ejus terris, in quibus habebant urbes et suburbana sua, recesserunt, ut indicatur 2 Paral. 11, v. 13, non quòd eis uti noluerit Jeroboam, si qui sese obtulissent; nam credibile est ipsum tales desiderasse, si potuisset habere, qui auctoritatem idolis et sacerdotio illi conciliarent. Quocirca planè verisimile est saltem hosce Levitas Jonathani posteros eò libentius ad id munus in Dan admisisse, quòd jam pridem impio istiusmodi sacerdotio functi essent, et eum hi non sufficerent, alios quidem e vulgo iis socios cooptasse, ut Scriptura dicit, at hos reliquos è vulgo cooptatis sacerdotibus præfecisse.

IN DIEBUS ILLIS NON ERAT REX IN ISRAEL. In eandem sententiam finiunt Septuaginta hoc caput; novatores, quosdam hebræos codices secuti, ne nihil novi attulisse videantur, hæc verba capituli sequentis initium faciunt.

IN DIEBUS ILLIS NON ERAT REX IN ISRAEL. In eandem sententiam finiunt Septuaginta hoc caput; novatores, quosdam hebræos codices secuti, ne nihil novi attulisse videantur, hæc verba capituli sequentis initium faciunt.

IN DIEBUS ILLIS NON ERAT REX IN ISRAEL. In eandem sententiam finiunt Septuaginta hoc caput; novatores, quosdam hebræos codices secuti, ne nihil novi attulisse videantur, hæc verba capituli sequentis initium faciunt.